

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

Методичні рекомендації
до вивчення дисципліни для студентів
спеціальності «Право»

Київ 2021

УДК 32+340

I-89

Укладачі: Є.В. Перегуда, докт. політ. наук, проф.
Н.А. Сердюк, докт. юрид. наук, проф.
В.В. Карпунцов, докт. юрид. наук
С.В. Стеценко, канд. іст. наук, доц.
Ю.Є. Баєва, канд. політ. наук

Рецензент: Похиленко І.С., канд. юрид. наук, доцент

Відповідальний за випуск Є.В. Перегуда, докт. політ. наук,
професор, завідувач кафедри політичних наук і права

Затверджено на засіданні кафедри політичних наук і права,
протокол № 5 від 17 грудня 2020 р.

Історія політичних та правових вчень: Методичні рекомендації
до вивчення дисципліни для студентів спеціальності «Право». Уклад.
Є.В. Перегуда, Н.А. Сердюк, В.В. Карпунцов, С.В. Стеценко та ін.
Київ–Тернопіль: КНУБА, ФО-П Шпак В.Б., 2021. 42 с.

Подано тематику практичних занять, літературу з підготовки до
них, тематику індивідуальних завдань та рекомендації з їх
підготовки, питання підсумкового контролю, список рекомендованої
літератури, приклади тестових завдань.

Призначено для студентів спеціальності «Право».

ЗМІСТ

Загальні положення.....	4
Мета та завдання навчальної дисципліни	5
Методи навчання.....	7
Плани практичних занять та література до них.....	9
Вимоги до індивідуальних завдань для студентів денної та контрольних робіт для студентів заочної форми навчання. Тематика індивідуальних завдань та контрольних робіт	26
Модульно-рейтингова система оцінювання знань	29
Питання підсумкового контролю.....	31
Приклади тестових запитань до курсу	35
Політика щодо академічної доброчесності	40
Політика щодо відвідування	40
Інформаційні ресурси	41

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дисципліна «Історія політичних та правових вчень» включена до навчального плану формування фахівців за ОПП «Будівельне та містобудівне право» як вибіркова. Якість сучасного юриста не може бути високою без знань з історії формування правознавчої науки. Вивчення політико-правових вчень минулого дає змогу прослідкувати логіку становлення правової культури людства в цілому та окремих націй, формування основних правових інститутів та явищ. Відтак воно сприяє формуванню культури правознавця, а також навичок правової діяльності через належне критичне ставлення до авторів тих чи інших політико-правових теорій минулого тощо.

У цьому виданні аналізуються компетентності, на опанування яких спрямоване вивчення дисципліни. Ці компетентності узгоджуються зі Стандартом освіти за спеціальністю 081 «Право» на рівні бакалавра. Також міститься аналіз відповідних результатів навчання.

З методичних рекомендацій студенти також знайомляться із планами практичних занять, переліком літератури для підготовки до них. Оскільки навчальний план передбачає виконання індивідуального завдання студентами денної та контрольних робіт – студентами заочної форми навчання, у виданні також подано тематику індивідуальних завдань (контрольних робіт) та рекомендації з їх підготовки та захисту. Наведений перелік тем має орієнтовний характер та не є вичерпним. Студенти можуть запропонувати власні теми, виходячи з інтересів своєї наукової роботи. Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Зокрема, студенти можуть це зробити у вигляді реферату або в інших формах, наприклад, презентації. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Крім того, у виданні вміщено опис механізмів контролю за результатами навчального процесу, зокрема питання підсумкового контролю, опис елементів політики академічної доброчесності та політики відвідування.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: на конкретному історичному матеріалі показати закономірності становлення політико-правової культури цивілізації в аспекті виникнення і розвитку теоретичних знань про право і державу, природу політичної влади і законодавство в контексті формування і затвердження в історії загальнолюдських і національних політико-правових цінностей.

Компетенції студентів, що формуються в результаті засвоєння дисципліни

Код	Зміст	Результати навчання
ІК	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання. ПРН6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему. ПРН7. Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	ПРН8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
ЗК14	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.	ПРН12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.
СК1.	Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.	ПРН13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
СК2.	Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.	ПРН18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.
СК6.	Знання і розуміння основ права Європейського Союзу.	ПРН20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
СК12.	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.	

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен:

знати

- характеристики основних етапів становлення та логіку розвитку світової та вітчизняної політико-правової думки;
- назви головних праць та основні положення концепцій ключових представників течій політико-правової думки;
- інформаційні бази даних, в яких містяться твори ключових представників течій політико-правової думки;

вміти

- здійснювати пошук наукових праць, в яких аналізується розвиток суспільно-політичних процесів, правових явищ та інститутів певних історичних періодів;
- шукати і користуватися інформаційними базами даних з певної проблематики;
- пояснювати положення основних політико-правових доктрин та концепцій особливостями розвитку суспільно-політичних процесів, правових явищ та інститутів;
- піддавати критичному аналізу положення політико-правових доктрин, виокремлювати аргументи на користь певних концепцій, аналізувати переваги та недоліки цих аргументів;
- формулювати власну обґрунтовану думку щодо політико-правових доктрин та концепцій, а також щодо правових явищ та інститутів, які аналізуються у цих доктринах та концепціях;
- пояснювати теоретичні та гносеологічні джерела сучасних правових доктрин та концепцій;
- доводити до аудиторії та зрозуміло пояснювати власну обґрунтовану думку;
- складати план та здійснювати дослідження розвитку суспільно-політичних процесів, правових інститутів та явищ певних історичних періодів.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Вивчення курсу «Історія політичних та правових вчень» здійснюється у формі лекцій, практичних занять, самостійної роботи студентів над першоджерелами та навчально-методичною літературою, написання індивідуальних завдань (контрольних робіт), модульного контролю, складання іспиту.

Лекція як провідна організаційна форма навчального процесу вводить в предметне поле політико-правової думки, знайомить з найбільш важливими проблемами сучасної науки, забезпечує системність знань. Наявність конспекту лекцій допоможе студентам здобути цілісні знання з опорою на новітні досягнення світової та вітчизняної науки. Викладач постійно оновлює, доопрацьовує, систематизує лекційний матеріал, подає його в навчально-орієнтованій інтерпретації.

Практичне заняття – колективна форма аудиторних занять, активний метод перевірки знань, якому передують лекція і самостійне опрацювання студентами першоджерел, посібників, підручників, поточних публікацій в друкованих та електронних ЗМІ, власного конспекту лекцій. Під час семінарів студенти виступають з підготовленими доповідями, беруть участь в обговоренні інших доповідей (дискусії), формулюють запитання, виступають з рецензіями, висловлюють власні оцінки, погляди, демонструють вміння та навички політологічного аналізу новітніх політичних процесів та явищ.

Плани семінарських занять для студентів денної форми навчання всіх спеціальностей охоплюють 9 тем з курсу «Історія політичних та правових вчень» і розраховані на 22 години. Кожна тема містить окремі питання, висвітлення яких розкриває наукову проблему в цілому. Плани семінарів розширюють, конкретизують і доповнюють лекційний курс.

Для підготовки кожної теми семінарів студентам пропонується список рекомендованої літератури, опрацювання якої дозволить ґрунтовно опанувати відповідну проблематику. Рекомендованою літературою можна скористатися на Освітньому сайті КНУБА, в читальному залі бібліотеки КНУБА, в навчально-методичному кабінеті кафедри політичних наук (ауд. 432). Крім того, бібліотека та навчально-методичний кабінет володіють розгалуженими фондами періодичних видань, ознайомлення з якими допоможе студентам актуалізувати отримані знання.

Під час роботи на семінарі студенти повинні продемонструвати свої знання вільно оперуючи засвоєним понятійно-категоріальним апаратом. Високу оцінку студент отримує тоді, коли системно логічно висвітлює

навчальну проблему своїми словами, користуючись власним конспектом та відповідними записами.

Перші доповіді з питань семінару варто розраховувати на 10-15 хв., як правило, з трибуни перед аудиторією. Подальше обговорення доповіді включає такі форми участі в семінарі: доповнення, запитання, зауваження, побажання, розгорнута оцінка. Регламент участі в обговоренні доповіді – до 5 хв.

В разі організації навчального процесу онлайн лекції, практичні заняття проводяться на платформі Microsoft Teams. Викладач формує відповідну команду, для чого кожен студент повинен мати адресу корпоративної пошти КНУБА. Навчальні матеріали розміщуються в Microsoft Teams, а також на Освітньому сайті КНУБА.

Консультації з дисципліни проводяться керівником курсу щотижнево. Графік доводиться до студентів на початку вивчення дисципліни.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЛІТЕРАТУРА ДО НИХ

МОДУЛЬ 1. ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ КУРСУ. ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ВЧЕННЯ В СТАРОДАВНЬОМУ СВІТІ ТА У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

Змістовий модуль 1. «Історія політичних та правових вчень» як наука та навчальна дисципліна. Політичні та правові вчення у Стародавньому світі та у Середні віки

Тема 1. «Історія політичних та правових вчень» як наука та навчальна дисципліна. Становлення політичних і правових поглядів у державах Стародавнього світу

План

1. Предмет, термінологічний апарат та методи дослідження історії політичних та правових вчень.
2. Політико-правові вчення Стародавньої Індії (брахманізм, буддизм, «Артхашастра»).
3. Політико-правові ідеї Стародавнього Китаю (Конфуцій, Лао Цзи, Мо Цзи, легісти).
4. Політико-правові теорії Стародавньої Греції (Гомер, Гесіод, «сім мудреців», піфагорійці, Демокрит, софісти, Сократ, Платон, Аристотель, епікурейці, стоїки, Полібій).
5. Державно-правові вчення Стародавнього Риму (Цицерон, римські стоїки, римські юристи).

Література

Антология мировой правовой мысли: В 5-ти т. М.: Мысль, 1999. Т. 1: Античность. Восточные цивилизации. 750 с.

Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. С. 10-59. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bezrodnyi_Yevhen/Istoriia_politychnykh_vchen.pdf? (дата звернення: 01.08.2020).

Зозуля Є.В., Туренко О.С., Іванов І.В. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. С. 4-40. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112035/mod_resource/content/1/posibnik_zozulia.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 7-47. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. Уклад. Заг. ред. Г.Г.Демиденко. Харків: Право, 2005. 912 с.

Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: пер. з нім. За ред. проф. Е. Причепія. К.: Тандем, 2002. 584 с.

Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 5-35. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8497/Kormych_Istoriya%20vchen_2009.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.08.2020).

Хрестоматія з історії політичних вчень: посібник. Упоряд. та автор комент. Уривалкін О.М. К.: Дакор, КНТ, 2008. 456 с.

Ціцерон М.Т. Про державу. Про закони. Про природу богів. К.: Основи, 1998. 483 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Marcus_Cicero/Pro_derzhavu_Pro_zakony_Pro_pryrodu_bohiv/ (дата звернення: 01.08.2019).

Тема 2. Політико-правові вчення Середніх віків

План

1. Теократичні державно-правові вчення Західної Європи (Августин Аврелій, Фома Аквінський, єретичні вчення).

2. Середньовічна юридична думка (школи глосаторів, звичаєвого права, канонічного права).

3. Політико-правові вчення в країнах арабського Сходу. Суніти та шіїти. Абуан-Насром аль-Фарабі, Ібн Сіна, Ібн Рушд, Ібн Хальдун, аль-Маварді.

4. Становлення поглядів на державу і право в Київській Русі (Іларіон, Володимир Мономах, Нестор Літописець, Кирило Туровський, Данило Заточеник, «Слово о полку Ігоревім»).

Література

Аквінський Т. Коментарі до Арістотелевої «Політики». К.: Основи, 2000. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Akvinskyi_Toma/Komentari_do_Aristotelevoi_Polityky/ (дата звернення: 01.08.2019).

Антологія мировой правової думки: В 5-ти т. М.: Мысль, 1999. Т. 2: Європа V-XVII вв. 830 с.

Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. С. 60-75. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bezrodnyi_Yevhen/Istoriia_politychnykh_vchen.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Вдовичин І., Вільчинська І., Перегуда Є. та ін. Історія політичної думки України: підручник. За заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-

- 2000, 2017. С. 18-32. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/71600/mod_resource/content/1/Історія політичної думки України Підручник.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/71600/mod_resource/content/1/Історія_політичної_думки_України_Підручник.pdf) (дата звернення: 30.08.2019).
- Володимир Мономах. Поучення. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit27.htm> (дата звернення: 05.01.2020).
- Давня українська література. Переклади текстів XI-XIII ст. URL: <http://izbornyk.org.ua/oldukr2/oldukr73.htm> (дата звернення: 01.08.2019).
- Зозуля Є.В., Туренко О.С., Іванов І.В. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. С. 41-65. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112035/mod_resource/content/1/posibnik_zozulia.pdf (дата звернення: 01.08.2019).
- Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 48-61. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (дата звернення: 01.08.2020).
- Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. Уклад. Заг. ред. Г.Г.Демиденко. Харків: Право, 2005. 912 с.
- Історія України : Хрестоматія. Упоряд. В.М. Литвин. К. : Наук, думка, 2013. С. 58-59, 62-63, 76-78. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2579#section-1> (дата звернення: 05.01.2020).
- Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник / Упорядники М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко. К.: Либідь, 1993. С. 7-30. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Tarasenko_M/Istoriia_filosofii_Ukrainy_Khrestomatii/ (дата звернення: 05.01.2020).
- Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: пер. з нім. За ред. проф. Е. Причепія. К.: Тандем, 2002. 584 с.
- Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 36-50, 227-233. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8497/Kormych_Istoriya%20vchen_2009.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.08.2020).
- Мясоутов Ш.К. Основи мусульманського права: Навч. посібник. К.: Дорадо, 2002. 232 с.
- Повість минулих літ. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit.htm> (дата звернення: 05.01.2020).
- Хрестоматія з історії політичних вчень: посібник. Упоряд. та автор комент. Уривалкін О.М. К.: Дакор, КНТ, 2008. 456 с.

МОДУЛЬ 2. ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ВЧЕННЯ В ЧАСИ ВІДРОДЖЕННЯ, РЕФОРМАЦІЇ ТА НОВОГО ЧАСУ

Змістовий модуль 2. Західні політичні та правові вчення періоду Відродження, Реформації та Нового часу

Тема 3. Політичні та правові вчення періоду Відродження, Нового часу та Просвітництва

План

1. Політико-правові концепції періоду Відродження. Політична доктрина Н. Макіавеллі. Концепція державного суверенітету Ж. Бодена. М. Падуанський про відносини держави, церкви і народу. Утопічний комунізм (Мор, Кампанелла).

2. Протестантські концепції справедливого суспільного устрою (Лютер, Мюнцер, Кальвін). Контрреформація. Єзуїтське політико-правове вчення.

3. Природно-правові доктрини та інші державно-правові вчення Нового часу – Голландії (Гроцій, Спіноза), Англії (індепенденти, діггери, левелери, Гоббс, Локк).

4. Правові та державницькі вчення представників французького (Вольтер, Дідро, Гельвецій, Монтескьє, Руссо, Маблі, Бабеф), німецького (Пуфендорф, Гумбольдт, Вольф, Кант, Фіхте, Гегель, Фейєрбах, історична школа права) та італійського (Віко, Беккарія) Просвітництва.

5. Політико-правові вчення в Росії (Філофей, Іван Грозний, протопоп Аввакум, ідеологія просвіченого абсолютизму, Карамзін, Сперанський).

Література

Антологія мировой правовой мысли: В 5-ти т. М.: Мысль, 1999. Т. 2: Европа V-XVII вв. 830 с. Т. 3: Европа. Америка: XVII-XX вв. 830 с. Т. 4: Россия: XI-XIX вв. 823 с.

Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. С. 76-103, 122-177, 208-247. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bezrodnyi_Yevhen/Istoriia_politychnykh_vchen.pdf? (дата звернення: 01.08.2020).

Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. К.: Дух і Літера, 2000. 606 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Thomas_Hobbes/Leviafan_abo_Sut_budova_i_povnovazhennia_derzhavy_tserkovnoi_ta_svitskoi.pdf? (дата звернення: 01.08.2019).

Зозуля Є.В., Туренко О.С., Іванов І.В. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. С. 66-121. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112035/mod_resource/content/1/posibnik_zozulia.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 62-85, 94-110, 127-137. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. Уклад. Заг. ред. Г.Г.Демиденко. Харків: Право, 2005. 912 с.

Історія вчень про державу і право. Частина 3. Політико-правова думка XIX-XX століть: хрестоматія. Уклад. В.В. Сухонос. Суми: ДВНЗ «УАБСНБУ», 2010. С. 5-22. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112018/mod_resource/content/1/IPPV_khrestomatiiia_Sukhonos.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Кампанелла Т. Місто Сонця. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3439> (дата звернення: 01.08.2019).

Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: пер. з нім. За ред. проф. Е. Причепія. К.: Тандем, 2002. 584 с.

Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 51-114, 128-142. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8497/Kormych_Istoriya%20vchen_2009.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.08.2020).

Лютер Мартин. Время молчания прошло: Избранные произведения 1520—1526 гг. Пер. с нем., ист. очерк, комментарии Ю. А. Голубкина. Харьков: Око, 1992. 352 с.

Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець. К.: Основи, 1998. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Machiavelli_Niccolo/Florentiiski_khroniky_Derzhavets.pdf? (дата звернення: 01.08.2019).

Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права. Пер. з фр. та ком. О. Хома. К: Port-Royal, 2001. 349 с. URL: <http://litopys.org.ua/rousseau/rous.htm> (дата звернення: 01.08.2019).

Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат. К.: Фоліо, 2018. 416 с.

Хрестоматія з історії політичних вчень: посібник. Упоряд. та автор комент. Уривалкін О.М. К.: Дакор, КНТ, 2008. 456 с.

Тема 4. Політико-правові вчення кін. XVIII – XIX ст.

План

1. Політичні та правові вчення у США в період боротьби за незалежність (Франклін, Пейн, Гамільтон, Медісон, Адамс, Джеферсон).
2. Позитивістські правові доктрини в Європі (Остін, Бергбом, Ієрінг, Есмен).
3. Органічні вчення про державу і право (Спенсер).
4. Психологічні концепції політики, держави і права (Ніцше).

Література

Антологія мирової правової мислі: В 5-ти т. М.: Мысль, 1999. Т. 3: Європа. Америка: XVII-XX вв. 830 с.

Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. С. 178-193. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bezrodnyi_Yevhen/Istoriia_politychnykh_vchen.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Зозуля Є.В., Туренко О.С., Іванов І.В. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. С. 165-204. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112035/mod_resource/content/1/posibnik_zozulia.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Ієрінг Р. Боротьба за право. URL: https://zib.com.ua/ua/1397-borotba_za_pravo.html (дата звернення: 01.08.2019).

Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 121-126, 171-173. URL:

http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. Уклад. Заг. ред. Г.Г.Демиденко. Харків: Право, 2005. 912 с.

Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: пер. з нім. За ред. проф. Е. Причепія. К.: Тандем, 2002. 584 с.

Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 115-127, 166-178. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8497/Kormych_Istoriya%20vchen_2009.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.08.2020).

Марчук В. П. Соціологічні теорії права в Німеччині: Історія і сучасність. Чернівці: Чернів. держ. ун-т ім. Ю.Федьковича, 1998. 128 с.

Хрестоматія з історії політичних вчень: посібник. Упоряд. та автор комент. Уривалкін О.М. К.: Дакор, КНТ, 2008. 456 с.

Тема 5. Політико-ідеологічні напрями в Західній Європі ХІХ ст.

План

1. Державно-правова ідеологія лібералізму (Бентам, Міль, Констан, Токвіль).
2. Політико-правова ідеологія консерватизму (Берк, де Местр, де Бональд, Галлер).
3. Утопічний соціалізм (Сен-Сімон, Фурьє, Оуен).
4. Політико-правові концепції марксизму (Маркс) та соціал-демократії (Каутський, Бернштейн).
5. Держава і право у вченнях анархізму (Прудон, Штірнер, Бакунін).

Література

Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. С. 248-279, 353-366. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bezrodnyi_Yevhen/Istoriia_politychnykh_vchen.pdf? (дата звернення: 01.08.2020).

Зозуля Є.В., Туренко О.С., Іванов І.В. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. С. 165-204. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112035/mod_resource/content/1/posibnik_zozulia.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 138-150, 161-170. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. Уклад. Заг. ред. Г.Г.Демиденко. Харків: Право, 2005. 912 с.

Історія вчень про державу і право. Частина 3. Політико-правова думка ХІХ-ХХ століть: хрестоматія. Уклад. В.В. Сухонос. Суми: ДВНЗ «УАБСНБУ», 2010. С. 23-72. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112018/mod_resource/content/1/IPPV_khrestomatia_Sukhonos.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Консерватизм: антологія. Упор. О. Проценко. К.: Смолоскип, 2008. 820 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/995068/> (дата звернення: 01.08.2019).

Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 143-155. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8497/Kormych_Istoriya%20vchen_2009.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.08.2020).

Лібералізм: Антологія. 2-ге вид. Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. XXXII + 1128 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1016950/> (дата звернення: 01.08.2019).

Націоналізм : антологія. Наук. т-во ім. В'ячеслава Липинського; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий ; літ. ред. Л. Білик. Київ: Смолоскип, 2000. 858 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000383 (дата звернення: 01.08.2019).

Токвіль А. де Про демократію в Америці. К.: Всесвіт, 1999. URL: <http://litopys.org.ua/tocq/toc.htm> (дата зверненн: 01.08.2019).

Штирнер М. Единственный и его собственность. Харьков: Основа, 1994. 560 с. URL: <http://library.khpg.org/files/docs/1465127459.pdf> (дата звернення: 01.08.2019).

Змістовий модуль 3. Політичні та правові вчення періоду Відродження, Реформації та Нового часу в Україні

Тема 6. Етапи становлення політико-правових вчень в Україні

План

1. Політико-правові ідеї часів Відродження (Котермак-Дрогобич, Оріховський-Роксолан) та Реформації (Вишенський, Філалет, Скарга, Смотрицькі, Гізель, Борецький, Верещинський та ін.).

2. Політико-правові ідеї періоду національної революції XVII ст. (Хмельницький, Виговський, Немирич) та Гетьманщини (Орлик, Величко, Грабянка, Прокопович, Яворський).

3. Початок концептуалізації природних прав в епоху Просвітництва (Десницький, Козельський, Козачинський). «Автономістські» течії у політичній думці (Котляревський, Полетика, Капніст, декабристи).

4. Розвиток політичної думки України в середині та др. пол. XIX ст. (Костомаров, Андрузький, Драгоманов та ін.).

5. Політична історіософія М. Грушевського. Політико-правові ідеї на зламі століть в Західній Україні (Франко, Бачинський) та Наддніпрянщині (Леся Українка, Антонович, Порш, Меленевський, Міхновський). Ліберальні правові ідеї (Кістяківський).

Література

Вдовичин І., Вільчинська І., Перегуда Є. та ін. Історія політичної думки України: підручник. За заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2017. С. 41-161. URL:

[http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/71600/mod_resource/content/1/Історія політичної думки України Підручник.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/71600/mod_resource/content/1/Історія_політичної_думки_України_Підручник.pdf) (дата звернення: 30.08.2019).

Гоменюк З.П. Філософський зміст функціонування правової держави у державознавчій теорії Б. Кістяківського. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5897/vnulpurn201684560.pdf> (дата звернення: 05.01.2020).

Драгоманов М.П. Чудацькі думки про українську національну справу. 3-тє вид. Київ: [Криниця]; Друкарня А.І. Гросмана, 1913. 159 с. URL: <http://www.rare.univ.kiev.ua/ukr/showbook/showbook.php3?0388153> (дата звернення: 05.01.2020).

Зозуля Є.В., Туренко О.С., Іванов І.В. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. С. 251-295. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112035/mod_resource/content/1/posibnik_zozulia.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 111-120, 153-160, 174-204. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. Уклад. Заг. ред. Г.Г.Демиденко. Харків: Право, 2005. 912 с.

Історія вчень про державу і право. Частина 3. Політико-правова думка ХІХ-ХХ століть: хрестоматія. Уклад. В.В. Сухонос. Суми: ДВНЗ «УАБСНБУ», 2010. С. 184-194, 195-225. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112018/mod_resource/content/1/IPPV_khrestomatia_Sukhonos.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Історія України : Хрестоматія. Упоряд. В.М. Литвин. К. : Наук, думка, 2013. С. 135-137, 147-150, 161-163, 176-177, 201-228, 233-236, 306-309, 358-360, 377-380, 390-394, 438-440, 448-452, 478-488. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2579#section-1> (дата звернення: 05.01.2020).

Історія Української Конституції. Упоряд. А.Г. Слюсаренко, М.В. Томенко, С.П. Головатий. К.: Право, 1997. С. 7-84. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00004586 (дата звернення: 01.08.2019).

Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник / Упорядники М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко. К.: Либідь, 1993. С. 87-100, 109-205, 315-334, 372-428. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Tarasenko_M/Istoriia_filosofii_Ukrainy_Khrestomatia/ (дата звернення: 05.01.2020).

Капніст В. Про автономію України. URL: <http://studies.in.ua/ru/soc-pol-i-prav-mnenie-ukrainy-seminary/4164-vasil-kapnst-pro-avtonomyu-ukraini.html> (дата звернення: 05.01.2020).

Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 234-266. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8497/Kormych_Istoriya%20vchen_2009.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.08.2020).

Літопис Гадяцького полковника Григорія Грабянки. URL: <http://litopys.org.ua/grab/hrab.htm> (дата звернення: 05.01.2020).

Множинська Р.В. Українські мислителі XIX-XX ст. Хрестоматія: навчальний посібник. К.: КНУТД, 2015. С. 40-240. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/71602/mod_resource/content/1/Українські_мислителі_19-29_ст._Хрестоматія.pdf (дата звернення: 05.01.2020).

Прокопович Ф. Правда воли монаршей. URL: <http://museumreforms.ru/load-document/nojs/13642> (дата звернення: 05.01.2020).

Самійло Величко. Літопис. URL: <http://litopys.org.ua/velichko/vel.htm>. (дата звернення: 05.01.2020).

Слесаренко О.О. Історіософія М. Драгоманова. *Гілея: * науковий вісник. Збірник наукових праць*. К.: ВІР УАН, 2012. Випуск 58 (№3). С. 21-26. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2616#section-2> (дата звернення: 01.12.2019).

Терлюк І.Я., Флис І.М. Політико-правова доктрина козацького державотворення: нарис історії української державної ідеї. Львів: Вид-во Тараса Сороки, 2008. 300 с.

Тиса Р. Короткий нарис українського марксизму. *Українська правда. Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2012/05/1/79170/> (дата звернення: 01.08.2019).

Франко І.Я. Що таке поступ? URL: http://shron2.chtyvo.org.ua/Franko/Scho_take_postup7.pdf (дата звернення: 05.01.2020).

МОДУЛЬ 3. ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ВЧЕННЯ У НОВІТНІЙ ЧАС

Змістовий модуль 4. Політичні та правові вчення в регіонах світу

Тема 7. Основні напрями політико-правової думки кінця XIX – XX ст.

План

1. Неокантіанські доктрини держави і права (Штаммлер, Коген, Раддбрух, Кюль, Оллеро).
2. Психологічна школа права (Л.Петражицький).
3. Політико-юридичний інституціоналізм (Оріу, Сорокін). Теорії елітаризму (Моска, Парето, Міхельс) та бюрократії (Вебер).
4. Державно-правові теорії соціологічного (Гумплович, Ерліх, Паунд, Левеллін, Гурвич) та позитивістського (Єллінек, Дюгі, Кельзен, Харт, Луман) спрямування та їх трансформація.
5. Екзистенціалістська (Фехнер, Майхофер), феноменологічна (Гусерль, Вельцель, Райнах), герменевтична (Кауфман), онтологічна (Марчич) концепції права.
6. Політико-правові концепції технократизму (Дюверже, Скотт).
7. Постмодерністські концепції (Белл, Фуко, Бурдьйо).
8. Неінституціоналістські концепції політико-правового розвитку (Норт, Тіллі, Скокпол та ін.).

Література

Антологія мирової правової мислі: В 5-ти т. М.: Мысль, 1999. Т. 3: Європа. Америка: XVII-XX вв. 830 с. Т. 5: Росія: кінець XIX-XX вв. 829 с.

Вебер М. Соціологія. Загально історичні аналізи. Політика. К.: Основи, 1998. 532 с.

Зозуля Є.В., Туренко О.С., Іванов І.В. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. С. 205-250. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112035/mod_resource/content/1/posibnik_zozulia.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 222-252. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. Уклад. Заг. ред. Г.Г.Демиденко. Харків: Право, 2005. 912 с.

Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: пер. з нім. За ред. проф. Е. Причепія. К.: Тандем, 2002. 584 с.

Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 184-203. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8497/Kormych_Istoriya%20vchen_2009.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.08.2020).

Марчук В. П. Соціологічні теорії права в Німеччині: Історія і сучасність. Чернівці: Чернів. держ. ун-т ім. Ю.Федьковича, 1998. 128 с.

Штаммлер Р. Сущность и задачи права и правоведения. СПб., 1908. URL: <https://tr.b-ok.xyz/book/3124331/b83f3b> (дата звернення: 01.08.2019).

Тема 8. Політико-ідеологічні течії ХХ ст. (2 год.).

План

1. Концепції тоталітарної держави (Ленін, Троцький, Сталін, Джентіле, Розенберг, Шмітт).

2. Доктрини демократичного соціалізму (Каутський, Блюм), етичного соціалізму (Айхлер).

3. Теорії плюралістичної демократії (Ласкі, Бентлі, Даль), держави загального благоденства (Мюрдаль, Крозьє), справедливості (Роулз) та їх трансформація.

4. Неоліберальні (фон Гайєк) та неоконсервативні концепції політики та права.

5. Політико-правові ідеї в Китаї (Сунь Ят-Сен, Мао Цзедун, Ден Сяопін).

6. Політичний іслам (аль-Банна, аль-Кардаві, Джемаль).

Література

Безродний Є.Ф., Уткін О.І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. С. 367-412. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bezrodnyi_Yevhen/Istoriia_politychnykh_vchen.pdf? (дата звернення: 01.08.2020).

Зозуля Є.В., Туренко О.С., Іванов І.В. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. С. 205-250. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112035/mod_resource/content/1/posibnik_zozulia.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 224-226. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. Уклад. Заг. ред. Г.Г.Демиденко. Харків: Право, 2005. 912 с.

Історія вчень про державу і право. Частина 3. Політико-правова думка XIX-XX століть: хрестоматія. Уклад. В.В. Сухонос. Суми: ДВНЗ «УАБСНБУ», 2010. С. 73-89, 126-173. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112018/mod_resource/content/1/IPPV_khrestomatia_Sukhonos.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Консерватизм: антологія. Упор. О. Проценко. К.: Смолоскип, 2008. 820 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/995068/> (дата звернення: 01.08.2019).

Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 204-215. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8497/Kormych_Istoriya%20vchen_2009.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.08.2020).

Лібералізм: Антологія. 2-ге вид. Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. XXXII + 1128 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1016950/> (дата звернення: 01.08.2019).

Мясоутов Ш.К. Основи мусульманського права: Навч. посібник. К.: Дорадо, 2002. 232 с.

Націоналізм : антологія. Наук. т-во ім. В'ячеслава Липинського; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий ; літ. ред. Л. Білик. Київ: Смолоскип, 2000. 858 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000383 (дата звернення: 01.08.2019).

Роулз Д. Теорія справедливості. URL: <https://gtmarket.ru/library/basis/6642> (дата звернення: 01.08.2019).

Хайек Ф.А. Чому я не консерватор. URL: <https://old.inliberty.ru/library/153-pochemu-ya-nenbspkonservator> (дата звернення: 01.08.2019).

Штурмак Н. Мусульманське праворозуміння та ісламська доктрина в сучасних країнах: їх диференціація. Право України. 2009. №7. С. 112-117. URL:

http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112017/mod_resource/content/1/Shturmak_musulmanske_pravorozuminnia.pdf (дата звернення:01.08.2019).

Змістовний модуль 5. Політичні та правові концепції в Україні у Новітній час

Тема 9. Політичні та правові ідеї в Україні ХХ ст.

План

1. Політико-правова думка в період I світової війни та національної революції 1917-1921 рр. Ідеї Центральної Ради, Гетьмана Скоропадського. Державницькі ідеї С. Петлюри. Націонал-комунізм (Мазлах, Шахрай).

2. Політико-правові ідеї міжвоєнного періоду в УСРР. Більшовицька концепція (Ленін, Троцький, Сталін). «Націонал-ухильництво» (Скрипник, Хвильовий, Шумський, Лапчинський).

3. Політико-правові ідеї української еміграції. Розвиток політико-правової науки (Бочковський, Дністрянянський, Старосольський, Лащенко). Становлення націоналістичних (Донцов, Сціборський та ін.), консервативних (Липинський, Кучабський) та націонал-демократичних доктрин.

4. Ідейно-політична динаміка в керівництві УРСР повоєнного періоду (Шелест, Щербицький). Ідейний потенціал дисидентського руху (Дзюба, Лук'яненко, Чорновіл).

5. Націоналістичні та ліберальні течії в повоєнній еміграції (Полтава, Дяків, Ребет, Лисяк-Рудницький).

6. Доктринальний аспект розвитку політико-правової думки в період перебудови та в незалежній Україні.

Література

Адамський та ін. Українська державність у ХХ столітті (Історико-політологічний аналіз). К.: Політична думка, 1996. 435 с. URL: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm> (дата звернення: 01.08.2019).

Бандера С. Перспективи української революції. URL: http://mnk.org.ua/media/filer_public/a8/07/a8074b89-8f8b-4a07-bfc7-41aa6e40353a/stepan-bandera-perspektyvy-ukrajinskoji-revolyutsiji_.pdf (дата звернення: 05.01.2020).

Бочковський О.-І. Вступ до націології. 1937. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Bochkovskyi_Olherd-Ipolyt/Vstup_do_natsiolohii/ (дата звернення: 05.01.2020).

Вдовичин І., Вільчинська І., Перегуда Є. та ін. Історія політичної думки України: підручник. За заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2017. С. 262-607. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/71600/mod_resource/content/1/Історія_політичної_думки_України_Підручник.pdf (дата звернення: 30.08.2019).

Гринько Г. Шумський О. Статті. Промови. Документи. К., 2015.
URL:

http://shron1.chtyvo.org.ua/Hrynko_Hryhorii/Statti_Promovy_Dokumenty.pdf
(дата звернення: 05.01.2020).

Демчишак Р. Українська націонал-демократія Західної України міжвоєнного періоду ХХ ст.: зовнішньополітичні орієнтири. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Вип. 25. 2013. С. 27-32.
URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/21073/1/6-27-32.pdf> (дата звернення: 05.01.2020).

Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація. URL: <http://litopys.org.ua/idzuba/dz.htm> (дата звернення: 05.01.2020).

Дяків О. Про наш демократизм. URL: <https://bandera.lviv.ua/osyp-djakiv-hornovuj-pro-nash-demokratyzm/> (дата звернення: 05.01.2020).

Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 205-221. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009_2/IVDP_Demidenko_2009.pdf (дата звернення: 01.08.2020).

Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. Уклад. Заг. ред. Г.Г.Демиденко. Харків: Право, 2005. 912 с.

Історія вчень про державу і право. Частина 3. Політико-правова думка ХІХ-ХХ століть: хрестоматія. Уклад. В.В. Сухонос. Суми: ДВНЗ «УАБСНБУ», 2010. С. 226-235. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112018/mod_resource/content/1/IPPV_khrestomatia_Sukhonos.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Історія України : Хрестоматія. Упоряд. В.М. Литвин. К. : Наук, думка, 2013. С. 528-535, 542-543, 598-613, 663-673, 688-689, 721-723, 749-750, 758-760, 863-864, 870-874, 888-889, 924-926, 934-937, 966-967, 980-981. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2579#section-1> (дата звернення: 05.01.2020).

Історія Української Конституції. Упоряд. А.Г. Слюсаренко, М.В. Томенко, С.П. Головатий. К.: Право, 1997. С. 85-437. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z1ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00004586 (дата звернення: 01.08.2019).

Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник / Упорядники М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко. К.: Либідь, 1993. С. 434-464, 510-541. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Tarasenko_M/Istoriia_filosofii_Ukrainy_Khrestomatia/ (дата звернення: 05.01.2020).

Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. С. 252-270. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8497/Kormych_Istoriya%20vchen_2009.pdf?sequence=1 (дата звернення: 01.08.2020).

Курас І.Ф. Етнополітика: історія та сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. К.: ІПіЕНД, 1999. 656 с.

Лащенко Р. Лекції по історії українського права. Кн. 1. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3471/file.pdf>. Кн. 2. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3471/file.pdf> (дата звернення: 05.01.2020).

Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Вид. 2-е. Упоряд. Я. Грицак. Центр досліджень історії України ім. Петра Яцика Канадського інституту українських студій Альбертського університету. К.: Дух і Літера, 2019. Т. 1. 632 с. Т. 2. 624 с.

Лук'яненко Л. Національна ідея і національна воля. К.: МАУП, 2003. 296 с.

Мазлах С., Шахрай В. До хвилі (Що діється на Україні і з Україною). URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1058/file.pdf> (дата звернення: 05.01.2020).

Максимець Б.В. Концепція організованої демократії Петра Федуна («Полтави»). *Прикарпатський вісник НТШ*. Думка. 2013. №3. С. 278-284. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_2013_3_30 (дата звернення: 01.08.2019).

Множинська Р.В. Українські мислителі XIX-XX ст. Хрестоматія: навчальний посібник. К.: КНУТД, 2015. С. 240-330. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/71602/mod_resource/content/1/Українські_мислителі_19-29_ст._Хрестоматія.pdf (дата звернення: 05.01.2020).

Ніколаєнко Н.В. Ідеї солідаризму в політико-правовій спадщині В. Винниченка. *Право і суспільство*. 2014. №5-2. С. 43-48. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2579#section-2> (дата звернення: 19.01.2020).

Ребет Л. Теорія нації. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf> (дата звернення: 05.01.2020).

Старосольський В. «Криза» конституційної держави. *Вибори та демократія*. 2005. №4(6). С. 56-65.

Сціборський М. Націократія. URL: <http://shron1.chtyvo.org.ua/Stsiborskyi/Natsiokratia.pdf> (дата звернення: 05.01.2020).

Україна XX ст.: суспільно-політичні моделі національної держави (державницька ідеологія та програмні засади провідних українських політичних партій і громадсько-політичних об'єднань) / П. П. Гай-

Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.); авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, С. І. Губський, А. В. Іванець, І. Й. Краснодемська, Д. В. Толочко, Т. М. Швидченко, Т. М. Шевченко. К., 2018. 705 с. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Shevchenko_Tetiana/Ukraina_KhKh_st_suspilno-politychni_modeli_natsionalnoi_derzhavy_derzhavnytska_ideolohiia_ta_prohram/ (дата звернення: 01.12.2019).

Український націоналізм: Антологія. Т. 1. Упор. В. Рог. Київ: Українська видавнича спілка ім. Юрія Липи, 2009. 384 с. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2579#section-2> (дата звернення: 20.12.2019).

Український націоналізм. Антологія. Т. 2. Упор. В. Рог. Київ: Українська Видавнича Спілка ім. Юрія Липи, 2011. 352 с. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2579#section-2> (дата звернення: 20.12.2019).

Федун (Полтава) П. Концепція Самостійної України. Т. 1. Твори. Львів, 2008. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Fedun-Poltava/Kontseptsiiia_Samostiinoi_Ukrainy_Tom_1_Tvory.pdf (дата звернення: 05.01.2020).

Чорновіл В. Лихо з розуму. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Chornovil_Viacheslav/Lykho_z_rozumu/. (дата звернення: 05.01.2020).

ВИМОГИ ДО ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ТА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Індивідуальне завдання підлягає захисту на заняттях, які призначаються додатково. Воно може бути виконане у різних формах. Студенти можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат повинен мати обсяг 18-24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь студента у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на одну з таких тем в інших наукових виданнях.

Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до закінчення семестру. Заняття із захисту індивідуальних завдань призначаються не пізніше, ніж за 1 тиждень до закінчення семестру. Викладач має право вимагати доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає вимогам.

Тематика індивідуальних завдань та контрольних робіт

1. Основні етапи розвитку політико-правових вчень.
2. Брхманізм та буддизм: порівняльний аналіз.
3. Політико-правові ідеї Конфуція.
4. Політико-правові погляди Мо-Цзи.
5. Політичні та правові вчення римських юристів.
6. Августин Блаженний про державу і право.
7. Схоластичне тлумачення держави і права.
8. Становлення мусульманських державно-правових ідей.
9. Політико-правові ідеї Київської Русі.
10. Ідеї державної єдності у письмових пам'ятках політичної думки давньоруського періоду.
11. Образ політичної влади та правителя у письмових пам'ятках політичної думки давньоруського періоду.
12. Державно-правові погляди Петра Могили.

13. Відродження, Реформація та політико-правові погляди гуманізму.
14. Політичні та правові погляди Н. Макіавеллі.
15. Утопізм Т. Мора і Т. Кампанелли.
16. Роль братських шкіл (XVI – XVII ст.ст.) у розвиткові суспільно-політичної думки України.
17. Погляди полемістів XVI-XVII ст. на майбутнє Церкви.
18. Проуніатська концепція Петра Скарги.
19. Соціально-політичний ідеал Івана Вишенського.
20. Політична доктрина Гетьмана Богдана Хмельницького.
21. Політичні ідеї І. Виговського та Ю. Немирича та їх реалізація.
22. Конституція П. Орлика як втілення ідей української державності.
23. Апологетика абсолютизму в творчості С. Яворського та Ф. Прокоповича.
24. Етико-гуманістична концепція Г.Сковороди.
25. Вчення Г. Гроція про право і державу.
26. Політико-правове вчення Т. Гобса.
27. Вчення Д. Локка про державу і право.
28. Політико-правова ідеологія Української гетьманської держави.
29. Ж. Л. Монтеск'є про державу і право.
30. Політико-правова ідеологія Великої французької буржуазної революції.
31. І. Кант та Г. Гегель про політику і право.
32. Консервативний напрям політико-правових вчень.
33. Ліберальний напрям політико-правових вчень.
34. Соціалістичні, комуністичні та соціал-демократичні концепції держави і права.
35. Анархістські концепції держави і права П. Прудона, М.Штірнера, М. Бакуніна.
36. Православ'я, самодержав'я, народність – офіційна доктрина монархії в Російській імперії.
37. Особливості політичної думки України періоду розвитку капіталізму та національного відродження XIX ст.
38. Політичні ідеї автономістів поч. XIX ст. В. Полетика, В. Капніст та ін.
39. Політичні ідеї масонства і декабристського руху в Україні на поч. XIX ст.
40. Проблеми державно-політичного устрою у програмних документах Кирило-Мефодіївського товариства.

41. Автономно-федералістичні концепції М. Костомарова і М. Драгоманова: порівняльний аналіз.
42. Політичний світогляд Т. Шевченка.
43. Еволюція політичних поглядів П. Куліша.
44. Федералізм та «громадівський соціалізм» М. Драгоманова.
45. Політико-правові погляди М. Грушевського.
46. Соціалістичні ідеї у Наддніпрянській Україні поч. ХХ ст. – досягнення й суперечності.
47. М.Грушевський і проблеми державотворення в Україні.
48. Політичний модернізм Л.Українки.
49. Теоретичні дискусії з національного питання в українській соціал-демократії поч. ХХ ст.
50. Зародження українського націоналізму. «Братство Тарасівців». М. Міхновський. «Самостійна Україна».
51. Ліберальні традиції політичної думки в Україні (1880-1910-ті рр.).
52. Загальноросійські ідейно-політичні течії та ідейно-політичні течії національних меншин в Україні на поч. ХХ ст.
53. Еволюція політичних поглядів І. Франка. Народження націонал-демократії.
54. Перша світова війна у політичних концепціях національно-визвольного руху.
55. Універсали Центральної Ради України, державні документи УНР та Гетьманської Держави як документи політичної думки України.
56. Український консерватизм 1900-тих – 1920-тих рр.
57. Комуністичні та націонал-комуністичні ідеї в Україні в період національної революції 1917-1921 рр. та у 1920-тих рр.
58. Націологія О. Бочковського.
59. Політичні ідеї В. Старосольського.
60. Основні етапи становлення українського націоналізму у 1890-тих – 1930-тих рр.
61. Теоретичні концепції націоналізму 1920-тих – 1930-тих рр.
62. ОУН та еволюція її політичної платформи.
63. Інтегральний націоналізм Д. Донцова.
64. Політичні принципи та ідеологія Степана Бандери.
65. Політичні ідеї А. Шептицького.
66. Політичні ідеї в Радянській Україні після Другої світової війни.
67. Політична думка національно-визвольного руху за радянських часів.

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Вивчення курсу «Історія політичних та правових вчень» в організаційному плані здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Рейтингова оцінка з дисципліни – це сума оцінок (балів) усіх видів навчання студентів, які передбачаються навчальною програмою. До них відносяться :

- відвідування лекцій і наявність та якість конспектів лекцій;
- відвідування семінарів та участь в них:
  - а) виступи з доповідями ,
  - б) доповнення доповідей,
  - г) вміння формулювати і ставити питання, вести дискусії
- написання та захист індивідуальних завдань.

Модульний контроль проводиться після завершення практичних занять і здійснюється за навчальними матеріалом, що розглядався в курсі. Формою модульного контролю є письмові контрольні роботи, тестування та усне опитування студентів.

До модульного контролю допускаються студенти, які виконали усі види навчальних робіт, передбачених навчальною програмою.

Студенти, які не пройшли модульний контроль, не допускаються до підсумкового контролю (екзамену).

За дозволом деканату та за згодою кафедри окремі студенти (при наявності необхідної мотивації) можуть в додатковий час спробувати підвищити свій рейтинг модульного контролю.

При оцінюванні знань студентів використовується чотирибальна шкала оцінювання (5, 4, 3, 2), яка водночас приводиться у відповідність до європейської шкали оцінювання ECTS за таблицею:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного

			складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Студенту, який має підсумкову оцінку за дисципліну від 35 до 59 балів, призначається додаткова залікова сесія. В цьому разі він повинен виконати додаткові завдання, визначені викладачем.

Студент має право на опротестування результатів контролю (апеляцію). Правила подання та розгляду апеляції визначені внутрішніми документами КНУБА, які розміщені на сайті КНУБА та зміст яких доводиться до студентів на початку вивчення дисципліни.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота					ІЗ	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
М1	М2		М3				
ЗМ1	ЗМ2	ЗМ3	ЗМ4	ЗМ5			
10	10	10	10	10	20	30	100

ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЯ

1. Загальна характеристика політико-правової ідеології епохи Відродження і Реформації.
2. Політична доктрина Ніколо Макіавеллі.
3. Політичні і правові ідеї Реформації (Мартін Лютер, Томас Мюнцер, Жан Кальвін).
4. Вчення Жана Бодена про державу.
5. Політико-правова ідеологія в Стародавньому Китаї. Етико-політичні погляди Конфуція. Даосизм.
6. Політико-правова ідеологія раннього європейського соціалізму (Томас Мор, Томазо Кампанелла).
7. Загальна характеристика політико-правової ідеології у Стародавній Греції.
8. Загальна характеристика розвитку російської політико-правової думки. Характеристика основних етапів розвитку. Спрямованість і зміст.
9. Погляди софістів на державу та право.
10. Вчення Гуго Гроція та Бенедикта Спінози про право і державу.
11. Платон про державу та право.
12. Аристотель про державу та право.
13. Основні напрямки англійської політико-правової думки Нового часу.
14. Стоїки про державу та право.
15. Політико-правова доктрина Томаса Гоббса.
16. Праворозуміння радянського періоду (С.Кечекьян, В.Нерсесянц та ін).
17. Політико-правове вчення Джона Локка.
18. Політико-правова доктрина солідаризму (Леон Дюгі).
19. Загальна характеристика основних напрямків політичної і правової думки у Давньому Римі.
20. Загальна характеристика політико-правової ідеології епохи Просвітництва (кінець XVII – XVIII ст.).
21. Вчення Ціцерона про державу і право.
22. Природно-правові вчення в Німеччині XVII-XVIII ст.
23. Сучасний позитивізм: аналітична юриспруденція (Герберт Харт).
24. Політико-правові погляди римських стоїків (Марк Аврелій Антонін).

25. Політико-правова думка в Італії XVII–XVIII ст. Правова теорія Чезаре Беккарія.
26. Позитивістський нормативізм Ганса Кельзена.
27. Політико-правова доктрина Шарля-Луї Монтеск'є.
28. Політико-правова доктрина Жан Жака Руссо.
29. Політико-правове вчення Фоми Аквінського.
30. Французький соціалізм епохи Просвітництва (Мол'є, Мореллі, де Маблі).
31. Політико-правове вчення Марсілія Падуанського.
32. Політико-правова ідеологія Великої французької революції (конституціоналісти, жирондісти, якобінство, Марат, Робесп'єр і Бабеф).
33. Загальна характеристика і основні напрямки американської політико-правової ідеології XVII–XIX ст.
34. Формування і розвиток мусульманської політико-правової думки. Коран як джерело мусульманського права.
35. Вчення Іммануїла Канта про державу і право.
36. Соціологічна юриспруденція: Євген Ерліх.
37. Вчення Г.В.Ф. Гегеля про державу і право.
38. Школа «реального права» (Джером Френк, К.Ллевеллін та концепція соціального права» Г. Гурвича).
39. Історична школа права (Г.Гуго, Ф.Карл Савін'ї, Г.Пухта).
40. Психологічна теорія права Л.Петражицького.
41. Політико-правова ідеологія лібералізму (Д.Бентам, Д.С.Мілль, В.Гумбольдт, Л.Штейн).
42. Фашистська політико-правова ідеологія (Т.Гаєринг, В.Шмідт, К.Шмітт, А.Розенберг).
43. Політико-правове вчення Огюста Конта.
44. Юридичний позитивізм (Джон Остін).
45. Політико-правова ідеологія анархізму (Прудон, Штірнер).
46. Політико-правова ідеологія утопічного соціалізму (де Сен-Симон, Фур'є, Оуен).
47. Політико-правове вчення марксизму.
48. Юридичний позитивізм другої половини XIX ст. (Карл Бергбом і Пауль Лабанд), ліберальний позитивізм Адемара Есмена.
49. Соціологічне праворозуміння другої половини XIX ст. (Р.Ієрінг).
50. Політико-правова доктрина Фрідріха Ніцше.
51. Проблематика політичної думки давньоруського періоду.
52. Іларіон «Слово про закон і благодать».
53. Політико-правові ідеї «Повісті минулих літ».
54. Соціально-політичний зміст «Слова о полку Ігоревім».

55. Політико-правова думка епохи Відродження. Політична концепція С. Оріховського-Роксолана. «Про природне право». «Напучення польському королеві Сигізмунду Августу».
56. Особливості політико-правової думки України періоду Реформації.
57. Політико-правовий зміст полемічної літератури. І. Вишенський, П. Скарга, Х. Філалет, Г. Смотрицький, М. Смотрицький, І. Гізель.
58. Проуніатська концепція Петра Скарги.
59. Політико-правова доктрина Гетьмана Богдана Хмельницького.
60. Політико-правові ідеї І. Виговського та Ю. Немирича.
61. Конституція П. Орлика як втілення ідей української державності.
62. Розвиток державницьких поглядів у «літературі канцеляристів» (С. Величко, Г. Грабянка та ін.).
63. Києво-Могилянська академія та її роль у суспільно-політичній думці України. П. Могила, І. Борецький, З. Копистянський.
64. Апологетика абсолютизму в творчості С. Яворського та Ф. Прокоповича.
65. Політико-правова думка України епохи Просвітництва. С. Десницький, Я. Козельський, В. Каразин, Г. Сковорода та ін.
66. Особливості політико-правової думки України періоду національного відродження ХІХ ст.
67. Політико-правові ідеї автономістів поч. ХІХ ст. В. Полетика, В. Капніст та ін.
68. Державно-правові ідеї масонства і декабристського руху в Україні на поч. ХІХ ст.
69. Державно-правові ідеї Кирило-Мефодіївського Товариства.
70. Політико-правові погляди М. Костомарова.
71. Проекти Конституції Г. Андрузського,
72. Федералізм та «громадівський соціалізм» М. Драгоманова.
73. Політична історіософія М. Грушевського.
74. Політичний модернізм Л.Українки.
75. Теоретичні дискусії з національного та державно-правового питань в українській соціал-демократії поч. ХХ ст.
76. Політико-правові ідеї раннього українського націоналізму. «Братство Тарасівців». М. Міхновський. «Самостійна Україна».
77. Ліберальні течії політико-правової думки України. Б. Кістяківський.
78. Ідейно-політичні течії серед українців Галичини в другій половині ХІХ ст.

79. Політико-правова доктрина Ю. Бачинського. «Україна Irredenta».
80. Еволюція політико-правових поглядів І. Франка. Народження націонал-демократії.
81. Універсали Центральної Ради України, державні документи УНР та Гетьманської Держави як документи політико-правової думки України.
82. Український консерватизм. В. Липинський. В. Кучабський.
83. Державно-правові ідеї націонал-комунізму. С. Мазлах, В.Шахрай.
84. Націологія О. Бочковського.
85. Політичні ідеї В. Старосольського.
86. Ідеї правової держави С. Дністрянського.
87. Основні ідейні течії українського націоналізму міжвоєнної доби. Д. Донцов, М. Сціборський, Ю. Липа, С. Ленкавський.
88. Інтегральний націоналізм Д. Донцова.
89. Політико-правова концепція С. Бандери. Документи ОУН як пам'ятки політичної думки України.
90. Документи Української Головної Визвольної Ради та вироблення демократичних засад національно-визвольного руху.
91. Політико-правові ідеї в Радянській Україні після Другої світової війни.
92. Політико-правові ідеї дисидентського руху у післявоєнний період. І. Дзюба, Л. Лук'яненко, В. Чорновіл, П. Григоренко, В. Стус та ін.
93. Основні центри та основні напрями розвитку політичної та правової науки в Україні після проголошення державної незалежності.

ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАПИТАНЬ ДО КУРСУ

Найпомітніший внесок у розвиток державно-правових поглядів у Стародавньому Китаї зробили школи:

а) ламаїзму; б) легізму; в) конфуціанства.

Хто із названих мислителів розглядав державу і право у взаємозв'язку та у співвідношенні з мораллю:

а) Конфуцій; б) Шан Ян; в) Лао Цзи.

Хто першим із мислителів античності заперечив божественне походження законів:

а) Геракліт; б) Демокріт; в) Гомер.

Вперше концепцію договірних відносин між державою та громадянином сформулював:

а) Сократ; б) Арістотель; в) Платон.

Хто був автором проекту ідеальної держави:

а) Платон; б) Арістотель; в) Сократ.

Які критерії використовував Фома Аквінський поділяючи монархії на абсолютну та політичну:

а) роль володаря; б) закон; в) влада народу.

Як тлумачив категорію «народ» в якості джерела політичної влади Марсиль Падуанський:

а) все населення держави; б) кращі представники вищих верств суспільства; в) незаможні верстви.

Хто був автором «Повчання», що втілило морально-правову концепцію християнства:

а) Нестор-літописець; б) Володимир Мономах; в) Данило Заточеник.

Яку мету переслідував М. Макіавеллі, проголошуючи, що мета виправдовує засоби:

а) абсолютна централізація на етапі об'єднання і зміцнення держави; б) гарантії безпеки монарха; в) знищення ворогів.

Головна ознака держава (за Ж. Боденом):

а) суверенітет; б) позитивне право; в) податкова система.

Проект держави (за Т. Гоббсом):

а) суспільний договір; б) органічна теорія походження.

Хто першим в українському національному політико-правовому вченні висунув ідею обмеження королівської влади законом:

а) Юрій Дрогобич; б) Станіслав Оріховський-Роксолан; в) Самійло Величко.

Які принципи політико-правового життя відрізняють «вік людей» (за Дж. Віко):

а) громадянське суспільство для всіх людей; б) аристократична республіка.

Ш. Л. Монтеск'є вважав, що позитивному законові передують:

а) справедливість; б) свобода; в) гроші.

На думку Ж.-Ж. Руссо в державі воля громадян з'єднана не механічно, а інтегрально і володіє неподільним, невідчужуваним суверенітетом:

а) це воля всіх; б) це загальна воля; в) це воля володаря.

Які права людини Т. Джефферсон називав природними:

а) право на життя, свободу, щастя; б) право змінити (встановити) владу; в) право на власність.

Кого називають батьком конституції США:

а) Дж. Медісон; б) А. Гамільтон; в) Т. Джефферсон.

Який зміст вкладав Е. Берк в поняття «права людини»:

а) поєднання свобод і обмежень; б) поєднання моралі і політики.

Головним аспектом державно-правової концепції Б. Константа було:

а) співвідношення права і держави; б) співвідношення особи і держави; в) співвідношення нації та держави.

Комуністична політико-правова ідеологія базується на класовій теорії держави і права і розглядає останні як:

а) диктатуру пролетаріату; б) введену в закон волю панівного класу; в) уявлення керівників держави про справедливе.

У фокусі державно-правових ідеї соціал-демократичного спрямування знаходяться:

а) революції; б) реформи; в) диктатура пролетаріату.

Які «пута суспільства» вважали шкідливими анархісти:

а) державу і право; б) свободу і власність; в) волю народу.

2. Юридичний позитивізм у ХХ ст. головним джерелом єдності і системності норм права називав продуковану людською свідомістю:

а) державу; б) основну норму співжиття.

Яку аргументацію вважав переконливою щодо переваг олігархічного правління над демократією Р. Міхельс:

а) професіоналізм вузької групи; б) охлократичні орієнтації.

Засаднича ідея неоліберальної течії державно-правової думки:

а) нове «позитивне» розуміння свободи; б) скорочення соціальних зобов'язань держави; в) соціальна політика держави.

Серед елементів теорії «держави загального благоденства»:

а) узгодження ринкових механізмів і державного регулювання, децентралізація; б) свобода, рівність, благо людей.

Якими, згідно з Гадяцьким трактатом, мали бути відносини Польщі та України?

а) відносини незалежних держав; б) відносини метрополії (Польщі) та колонії (України); в) відносини рівноправних складових у федеративній Річі Посполитій

В якому документі політичної думки вперше було зафіксовано інститути, які обмежували гетьманську владу?

а) «Лист до польського короля Владислава IV»; б) «Маніфест до володарів Європи»; в) «Пакти й конституції законів і вольностей Запорозького війська».

Прихильником якої форми правління був Феофан Прокопович?

а) республіки; б) парламентської монархії; в) освіченого абсолютизму.

В чому полягало значення концепції сарматизму Самійла Величка?

а) у підкресленні неслов'янського походження українців; б) у доведенні древності українців та обґрунтуванні особливих козацьких прав в контексті протистояння Річі Посполитій; в) в обґрунтуванні права на возз'єднання з Московським царством.

Хто з представників українського Просвітництва був прихильником конституційної монархії?

а) Семен Десницький; б) Василь Каразін; в) Феофан Прокопович.

Які види прав відносив до природних Михайло Козачинський?

а) право на життя; б) право на управління; в) право на власність; г) права на кріпосних селян.

Автор твору «Слово про закон і благодать»

а) Даниил Заточник; б) Митрополит Іларіон; в) Нестор Літописець.

В чому митрополит Іларіон вбачав запоруку єдності країни

а) в тому, що мешканці Київської Русі розмовляють однією мовою; б) в тому, що християнство є пануючою релігією на усій території Русі; в) в єдиновладді, монархічній ідеї.

В якому творі просувається ідея колективного суверенітету династії Рюриковичів над Руссю:

а) «Слово про закон і благодать»; б) «Повість минулих літ»; в) «Повчання Володимира Мономаха».

Що є запорукою територіальної єдності Русі, згідно з «Повістю минулих літ»:

а) єдиновладдя великого князя; б) духовна єдність, уособлювана церквою; в) економічна взаємодія руських земель.

Що, на думку автора «Слова о полку Ігоревім», забезпечує міцну владу:

а) єдиновладдя; б) багатство; в) законність.

Хто був автором праці «Україна Irredenta», в якому вперше була поставлена мета незалежної соборної Української держави:

а) Ю.Бачинський; б) М.Грушевський; в) І.Франко.

Хто був родоначальником українського націоналізму на зламі ХІХ – ХХ ст.ст.:

а) Дмитро Антонович; б) Михайло Грушевський; в) Микола Міхновський.

Який державно-політичний статус, згідно з М.Поршем, повинна мати в майбутньому Україна:

а) автономії в складі Російської республіки; б) незалежної держави; в) спочатку автономії в складі Російської республіки, надалі – незалежної держави.

Назвіть 2 основні ідеї Б.Кістяківського:

а) націоналізація землі; б) приватна власність; в) республіканізм; г) конституціоналізм.

Хто з українських економістів виступав за економічну самостійність Української СРР у складі СРСР?

а) Георгій Лапчинський; б) Михайло Волобуєв; в) Микола Скрипник.

Хто з українських дослідників ввів поняття «політичного права»?

а) Володимир Старосольський; б) Ольгерд Бочковський; в) Сергій Шелухін.

Що, на думку Станіслава Дністрянського, надає легітимності державі?

а) підтримка громадян держави; б) визнання держави світовим співтовариством; в) й те, й інше.

Чий інтереси, на думку Станіслава Дністрянського, віддзеркалює у своїй діяльності держава:

а) усіх соціальних груп шляхом їх узгодження; б) економічно пануючого класу; в) іншої, більш сильної, держави.

Хто, на думку Дмитра Донцова, є основною рушійною силою соціального розвитку:

а) передовий соціальний клас; б) аристократія; в) агресивна, експансіоністська меншість суспільства.

В чому полягала концепція націократії Миколи Сціборського?

а) у вигнанні з України усіх неукраїнців; б) у завоюванні українцями російських та польських земель; в) у солідарності усіх українців під егідою націоналістів, протидії лібералізму та комунізму.

Які ознаки демократичного режиму виокремлював лідер Соціалістично-Радикальної партії Галичини Матвій Стахів?

а) революційність; б) рівність усіх перед законом; в) вільні вибори; г) розумні керівники; д) переслідування опозиції; е) свобода слова.

В чому полягала одна з ознак демократичного повороту в ОУН(б)?

а) визнання багатопартійності; б) відмова від націоналістичної ідеології; в) заперечення індивідуального лідерства в партії.

Хто з українських мислителів першим розробляв концепцію природного права:

а) Митрополит Іларіон; б) Станіслав Оріховський-Роксолан; Петро Могила

Які форми державного правління виокремлював С.Оріховський-Роксолан? (4 правильні відповіді)

а) монархія; б) диктатура; в) республіка; г) олігархія; д) тиранія; е) демократія; є) охлократія; ж) політія.

Прихильником якого державного правління був П.Скарга:

а) сильної влади короля; б) шляхетської вольниці; в) тоталітарної влади.

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

1. Списування під час тестування та інших опитувань, які проводяться у письмовій формі, заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). У разі виявлення фактів списування з боку студента він отримує інше завдання. У разі повторного виявлення призначається додаткове заняття для проходження тестування.

2. Тексти індивідуальних завдань (в т.ч. у разі, коли вони виконуються у формі презентацій або в інших формах) перевіряються на плагіат. Для цілей захисту індивідуального завдання оригінальність тексту має складати не менше 70%. Виключення становлять випадки зарахування публікацій студентів у матеріалах наукових конференціях та інших наукових збірниках, які вже пройшли перевірку на плагіат.

ПОЛІТИКА ЩОДО ВІДВІДУВАННЯ

1. Студент, який пропустив аудиторне заняття з поважних причин, має продемонструвати викладачу та надати до деканату ФУПП документ, який засвідчує ці причини.

2. Студент, який пропустив лекційне заняття, повинен законспектувати зміст цього заняття та продемонструвати конспект викладачу до складання заліку.

3. Студент, який пропустив практичне заняття, повинен законспектувати джерела, які були визначені викладачем як обов'язкові для конспектування, та продемонструвати конспект викладачу до складання заліку.

4. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Освітній сайт Київського національного університету будівництва і архітектури. Сторінка кафедри політичних наук і права. Дисципліна «Політологія (для юристів)». URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2589> (дата звернення: 01.08.2019).

Сторінка «Наукова діяльність кафедри політичних наук і права» на інтернет-сайті КНУБА (вміщено в т.ч. збірники матеріалів конференцій «Будівельне право»). URL: http://www.knuba.edu.ua/?page_id=47972 (дата звернення: 01.08.2019).

ІЗБОРНИК: Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: litorys.org.ua.

ЧТИВО: електронна бібліотека. URL: chtyvo.org.ua.

Навчальне видання

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

Методичні рекомендації
до вивчення дисципліни для студентів
спеціальності «Право»

Укладачі:

ПЕРЕГУДА Євген Вікторович

СЕРДЮК Наталія Аркадіївна

КАРПУНЦОВ Валерій Віталійович

СТЕЦЕНКО Світлана Власівна

БАСВА Юлія Євгенівна